

ВІДМОВА ВІД СПАДЩИНИ ЯК СПОСІБ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВА НА СПАДКУВАННЯ

REFUSAL OF INHERITANCE AS A WAY OF EXERCISE THE RIGHT TO INHERITANCE

Гарієвська М.Б., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри цивільного права і процесу
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

У статті досліджується правовий інститут відмови від спадщини як один із способів здійснення права на спадкування. Відмова від спадщини є важливим елементом спадкового права, що дозволяє спадкоємцям відмовитися від прийняття спадщини з різних причин, таких як небажання приймати борги спадкодавця або інші обтяження. У статті аналізуються основні правові аспекти цього інституту, включаючи процедуру оформлення відмови, строки та умови, за яких вона може бути здійснена, а також правові наслідки для спадкоємців та інших зацікавлених осіб.

Особлива увага приділяється практичним аспектам застосування відмови від спадщини в українському законодавстві та судовій практиці. Розглядаються також порівняльні аспекти із законодавством Республіки Польща, що дозволяє виявити спільні риси та відмінності у підходах до цього питання. У статті наводяться приклади з реальної судової практики, що ілюструють різні ситуації, в яких спадкоємці можуть скористатися правом на відмову від спадщини.

Стаття сприяє глибшому розумінню правових механізмів, що забезпечують реалізацію права на спадкування, та допомагає спадкоємцям приймати обґрунтовані рішення щодо прийняття або відмови від спадщини.

Особлива увага приділяється питанням відмови від спадщини малолітніми та неповнолітніми спадкоємцями, включаючи правові вимоги та порядок, що забезпечує захист їхніх інтересів.

Крім того, у статті розглядаються можливі наслідки відмови від спадщини, включаючи вплив на інших спадкоємців та розподіл спадкового майна. Аналізуються також правові механізми захисту інтересів спадкоємців, які вирішили відмовитися від спадщини.

Ключові слова: спадкоємець, спадкодавець, спадкування за законом, спадкування за заповітом, відмова від спадщини, нотаріус, спадкова справа, спадковий реєстр, малолітні та неповнолітні особи, судовий захист.

The article examines the legal institution of refusal of inheritance as one of the ways of exercising the right to inheritance. Renunciation of inheritance is an important element of inheritance law, which allows heirs to refuse to accept inheritance for various reasons, such as reluctance to accept the testator's debts or other encumbrances. The article analyzes the main legal aspects of this institution, including the procedure for filing a waiver, the terms and conditions under which it can be performed, as well as the legal consequences for heirs and other interested parties.

Special attention is paid to the practical aspects of the application of disinheritance in Ukrainian legislation and judicial practice. Comparative aspects with the legislation of the Republic of Poland are also considered, which allows identifying common features and differences in approaches to this issue. The article provides examples from real judicial practice that illustrate various situations in which heirs can use the right to refuse inheritance.

The article contributes to a deeper understanding of the legal mechanisms that ensure the realization of the right to inheritance, and helps heirs to make informed decisions about accepting or rejecting inheritance.

Particular attention is paid to the issue of disinheritance by minors and minor heirs, including legal requirements and the procedure that ensures the protection of their interests.

In addition, the article considers the possible consequences of disinheritance, including the impact on other heirs and the distribution of inherited property. Legal mechanisms for protecting the interests of heirs who have decided to renounce their inheritance are also analyzed.

Key words: heir, testator, inheritance by law, inheritance by will, refusal of inheritance, notary, inheritance case, inheritance register, minors and minors, legal protection.

Одним із ключових питань у сфері спадкування є здійснення права на спадкування. Це право передбачає, що спадкоємець може або прийняти спадщину, або відмовитися від неї. Вибір залежить від особистого рішення, волі спадкоємця. Він може вирішити прийняти спадщину, відмовитися від неї або не приймати її взагалі. Спадкоємець також має свободу вибору способу відмови: на користь конкретної особи або без зазначення такої. Водночас законодавство не дозволяє приймати спадщину з умовами або застереженнями.

Принцип безумовності передбачає прийняття чи відмову від спадщини без застережень, а принцип неподільності впливає з універсального характеру спадкового правонаступництва. Отже, не допускається ані часткова відмова від спадщини, ані прийняття її лише в певному обсязі [1, с. 41].

Згідно з ч. 1 ст. 1273 ЦК України, спадкоємець за заповітом або за законом має право відмовитися від прийняття спадщини протягом шестимісячного строку, визначеного ст. 1270 ЦК України для прийняття спадщини. Важливо звернути увагу на формулювання цієї правомочності у ЦК України, оскільки воно суттєво впливає на розуміння її правової природи та наслідків реалізації.

Право на відмову від прийняття спадщини й реалізацію цього права також необхідно відрізнити від неприйняття спадщини, оскільки в першому випадку особа

реалізує своє право на відмову від прийняття спадщини, а в іншому – не здійснює права на прийняття спадщини, для реалізації якого встановлений строк (строк прийняття спадщини), після закінчення якого припиняється суб'єктивне цивільне право на прийняття спадщини [2, с. 160].

На основі аналізу положень ст. ст. 1273 та 1274 ЦК України можна виділити два види відмови від прийняття спадщини: відмова на користь іншої особи або відмова без зазначення, кому саме переходить право на спадщину.

У літературі виділяють такі види відмови від прийняття спадщини як направлена, адресна, кваліфікована відмова та безадресна, абсолютна чи безумовна.

На думку І. Я. Федорич не зовсім правильним буде назвати таку відмову безумовною, оскільки встановлення особи на користь якої відмовляється спадкоємець не є умовою відмови, а лише способом розпорядження своєю правомочністю, що має наслідком перерозподіл спадкової маси [3, с. 104].

Відмова на користь інших спадкоємців змінює коло закликаних до спадкування осіб. У даному випадку необхідно звернути увагу на те, що на законодавчому рівні визначено осіб на чью користь може бути здійснена така відмова (ст. 1274 ЦК України). Так, спадкоємець за заповітом має право відмовитися від прийняття спадщини на користь іншого спадкоємця за заповітом. Спадкоємець за

законом має право відмовитися від прийняття спадщини на користь будь-кого із спадкоємців за законом незалежно від черги.

Існує думка, що відмова від прийняття спадщини на користь онуків або правнуків спадкодавця може мати місце тільки в тому випадку, якщо вони є спадкоємцями за заповітом або за законом за правом представлення. Така думка є помилковою. Згідно з положеннями ч. 1 ст. 1265 ЦК України, у п'яту чергу право на спадкування за законом мають усі інші родичі спадкодавця до шостого ступеня споріднення, куди підпадають і онуки спадкодавця, оскільки є родичами другого ступеня споріднення [4, с. 113].

ЦК України не передбачає переліку осіб, на користь яких відмова від спадщини не може бути здійснена. З аналізу норм ЦК України можна визначити, що не допускається відмова якщо має місце підпризначення спадкоємця. Якщо заповідач підпризначив спадкоємця, особа, на ім'я якої складений заповіт, може відмовитися від спадщини лише на користь особи, яка є підпризначеним спадкоємцем.

Цілком логічною також видається неможливість відмови від прийняття спадщини на користь осіб, які усунені від права на спадкування.

Спірно є позиція науковці щодо права відмовитися від обов'язкової частки на користь іншої особи. На думку Ю.О. Заїки, такий спадкоємець не може відмовитися на користь інших спадкоємців, оскільки його право є суто особистим правом. Оскільки це право зумовлене його неповноліттям чи непрацездатністю, то така відмова від обов'язкової частки спадщини буде суперечити її призначенню [5, с. 65].

Федорич І. Я. поділяє точку зору тих науковців, які стверджують, що у даному випадку необхідно звертатися до мети встановлення права на обов'язкову частку у спадщині, а саме надання утримання категоріям осіб, які на думку законодавця цього потребують, а якщо такі особи від свого права відмовляються, то воно просто не здійснюється [3, с. 107].

На нашу думку, спадкоємець має право відмовитися від обов'язкової частки у спадщині, проте він не має права відмовитися на користь іншої особи. Оскільки право на обов'язкову частку покликане забезпечити соціально незахищеним особам умови для існування. Право на обов'язкову частку є законодавчо закріпленим обмеженням волі спадкодавця всупереч принципу свободи заповіту, тому спадкоємець, який має право на обов'язкову частку не може відмовитися на користь іншої особи.

В контексті дослідження питань відмови від обов'язкової частки у спадщині варто звернути увагу на Постанову Верховного суду, зокрема у вказаному судовому акті йдеться про те, що після смерті чоловіка позивач звернулася до приватного нотаріуса із заявою про відмову від належної їй обов'язкової частки у спадщині, яка залишилася після померлого чоловіка. Проте її сестра отримала свідоцтво про право на спадщину та виїхала за кордон, залишивши позивача без догляду.

Позивачка просила суд визнати її відмову від прийняття спадщини недійсною, оскільки вона була вчинена під впливом помилки. Вона також просила застосувати правові наслідки недійсності одностороннього правочину, визнавши частково недійсними свідоцтво про право на спадщину та визнати за нею право власності на 1/2 частини житлового будинку.

Суд касаційної інстанції зазначив, що відповідно до частини першої статті 229 ЦК України, якщо особа, яка вчинила правочин, помилилася щодо обставин, які мають істотне значення, такий правочин може бути визнаний судом недійсним. Істотне значення має помилка щодо природи правочину, прав та обов'язків сторін, таких властивостей і якостей речі, які значно знижують її цінність або можливість використання за цільовим призначенням.

Помилка щодо мотивів правочину не має істотного значення, крім випадків, встановлених законом.

Верховний Суд зазначив, що для визначення наявності чи відсутності помилки – неправильного сприйняття позивачем фактичних обставин правочину, що вплинуло на її волевиявлення під час подання заяви про відмову від обов'язкової частки у спадщині після смерті чоловіка, суд повинен був врахувати не лише факт прочитання позивачем заяви, підготовленої нотаріусом, але й реальні обставини справи. Зокрема, суд мав врахувати причини подання такої заяви позивачем, з огляду на те, що вона є людиною похилого віку, інвалідом I групи, і потребує догляду та сторонньої допомоги.

Крім того, Суд звернув увагу, що, відмовившись від права на обов'язкову частку у спадщині, позивач продовжує проживати одна в спірному будинку; а відповідач, отримавши свідоцтво про право на спадщину, виїхала з України та проживає за кордоном.

Ухвалюючи рішення у цій справі, Касаційний цивільний суд Верховного Суду врахував, що таке вирішення спору дозволить досягти справедливого балансу інтересів обох сторін. Позивачка, яка є особою похилого віку, інвалідом I групи, потребує догляду та постійно проживає у будинку, який є її єдиним житлом. Водночас відповідачка, хоча й успадкувала майно, з 2013 року ним не користувалася за проживає за кордоном [6].

Актуальним є також питання розмежування відмова від отримання свідоцтва про право на частку іншого з подружжя від відмови від спадщини. Дане проблема була предметом розгляду КС ВС. Зокрема, у Постанові зазначено, що за встановленими у справі обставинами, ОСОБА_1 у заяві від 09 червня 2015 року зазначила: що спадщину після смерті її чоловіка не прийняла та на неї не претендує; від видачі свідоцтва про право власності на частку в спільній сумісній власності подружжя відмовляється; шлюбний договір щодо правового режиму майна подружжя між нею та чоловіком не укладала.

Ухвалюючи рішення про відмову у задоволенні позову в частині вимог ОСОБА_3 про визнання недійсною заяви про відмову від прийняття спадщини, суд встановив, що у заяві про відмову від спадщини, зазначено, що спадщину після смерті її чоловіка вона не прийняла і не претендує на неї, зміст статті 1272 ЦК України їй роз'яснено, заява підписана без будь-якого тиску та примусу, та з урахуванням того, що помилка внаслідок власного недбалства, незнання закону чи неправильного його тлумачення однією зі сторін не може бути підставою для визнання правочину недійсним, суди дійшли правильного висновку про те, що позивач як спадкоємець за законом скористалась своїм правом відмови від спадщини.

Щодо відмови позивача від видачі свідоцтва про право власності на частку в спільній сумісній власності подружжя, то, судами допущено неправильне застосування норм матеріального права, а саме статті 347 ЦК України, при вирішенні цієї справи, з огляду на підстави позову, а саме: про те, що вона не відмовлялась від свого права на частку у спільному сумісному майні подружжя, а відмовилась від видачі свідоцтва про право власності на частку в спільній сумісній власності подружжя.

Відповідно, ОСОБА_1 належала S частини спірного майна як частка у спільному сумісному майні подружжя, і зі смертю чоловіка позивача, її право власності на цю частину майна не припинилось.

Відповідно до статті 347 ЦК України, особа може відмовитися від права власності на майно, заявивши про це або здійснивши інші дії, які свідчать про її відмову. Якщо право власності на майно не підлягає державній реєстрації, воно припиняється з моменту вчинення дії, що свідчить про відмову. Якщо ж право власності на майно підлягає державній реєстрації, воно припиняється з моменту внесення відповідного запису до державного реєстру за заявою власника.

Таким чином, подана нею заява від 09 червня 2015 року не змінює правового статусу спірного майна як сумісного майна подружжя, та не має наслідком входження належної їй S частини земельної ділянки та житлового будинку до складу спадщини ОСОБА_1.

З огляду на викладене, оскільки право власності ОСОБА_1 на належну їй частину у спільному майні не припинилось, тому нотаріусом безпідставно видано свідоцтво про право на спадщину на все майно, яке зареєстровано на праві власності за спадкодавцем, відповідно таке свідоцтво підлягає визнанню недійсним у S частині з підстав, наведених вище [7].

Щодо процедури відмови від спадщини, то вона передбачає подання заяви про відмову від прийняття спадщини спадкоємцем особисто нотаріусу за місцем відкриття спадщини у письмовій формі. Не допускається подання заяви про відмову від спадщини представниками, що діють на підставі довіреностей, складені від імені спадкоємців. Спадкоємець повинен особисто з'явитись до нотаріуса або надіслати заяву поштою.

Відмова від спадщини – це односторонній правочин, який оформляється й подається нотаріусові відповідно до правил, встановлених законом для оформлення правочинів з відповідним установленням особи й перевіркою дієздатності осіб, які звернулися [8, с. 105].

Нотаріус встановлює особу заявника, про що на заяві робиться відповідна службова відмітка. Ця відмітка скріплюється підписом нотаріуса. Нотаріальне засвідчення справжності підпису заявника на заяві не вимагається, якщо спадкоємець особисто прибув до нотаріуса за місцем відкриття спадщини.

Якщо ж заява, надійшла поштою, на якій справжність підпису спадкоємця не засвідчена, вона приймається нотаріусом, заводиться спадкова справа, а спадкоємцю повідомляється про заведення спадкової справи та необхідність надіслати заяву, оформлену належним чином (справжність підпису на таких заявах має бути нотаріально засвідченою), або особисто прибути до нотаріуса за місцем відкриття спадщини [9].

В контексті дослідження проблем відмови від прийняття спадщини в Україні зупинимось також на висвітленні на правовому регулюванні даного питання в Республіці Польща. Так, Цивільним кодексом Польщі передбачено, що заява про прийняття або відмову від спадщини подається до суду або нотаріусу (ст. 1018 ЦК) [10]. В обох випадках своє волевиявлення можна висловити в усній або письмовій формі з офіційно завіреним підписом.

Заява про прийняття чи відмову від спадщини нотаріусу складається, як правило, в усній формі. У такому разі нотаріусом складається протокол про волевиявлення спадкоємця у формі нотаріального акту, який надсилається до суду.

Однак немає жодних перешкод подати нотаріусу заяву про прийняття спадщини або про відмову від неї в письмовій формі. У цій ситуації підписана заява подається нотаріусу для її засвідчення. Після цього нотаріус подає до суду підписану та завірених заяву.

Цивільний процесуальний кодекс Республіки Польща вказує, що заява про прийняття спадщини або відмова від спадщини до суду може бути складена також усно або письмово з офіційно засвідченим підписом.

Подання заяви до суду в усній формі найчастіше відбувається під час провадження у справі про підтвердження спадщини. З усної заяви складається протокол (ст. 641 § 4 ЦПК) [11].

Заява, подана до суду в письмовій формі, повинна бути заздалегідь засвідчена, і в цьому випадку немає значення, хто надіслав лист до суду (спадкоємець, нотаріус, третя особа), чи подано воно в рамках провадження, яке вже розглядається в суді (наприклад, у провадженні щодо підтвердження спадщини чи поділу спадщини), або було

подано незалежно від них, наприклад, поза розглядом справи [12].

Вважаємо, що процедура відмови від спадщини в Польщі, незважаючи на можливість звернення із усною заявою, є більш складною з урахуванням того, що потребує звернення до нотаріуса для посвідчення справності підпису та затвердження судом такої відмови. З іншої сторони така двоетапна перевірка чи затвердження волевиявлення особи щодо відмови від спадщини в певних випадках може сприяти закріпленні дійсного бажання особи щодо вчинення такої дії.

Неповнолітня особа віком від чотирнадцяти до вісімнадцяти років може відмовитися від прийняття спадщини за згодою батьків (усиновлювачів), піклувальника і органу опіки та піклування. Батьки (усиновлювачі), опікун можуть відмовитися від прийняття спадщини, належної малолітній, недієздатній особі, лише з дозволу органу опіки та піклування.

У свою чергу і батьки (усиновлювачі) можуть відмовитися від прийняття спадщини, належної малолітній особі, лише з дозволу органу опіки та піклування. Тобто і питання прийняття спадщини дитиною не може вирішуватися лише батьками на власний розсуд, а має бути отримано також і дозвіл органів опіки та піклування. Відповідно, якщо нотаріусу буде подана відмова від прийняття спадщини батьками (усиновлювачами) малолітньої особи без дозволу органу опіки та піклування, то таку заяву він не повинен приймати, а має роз'яснити даним особам необхідність звернення до органів опіки та піклування. Також якщо до нотаріуса звернеться неповнолітня особа із заявою про відмову від спадщини без згоди батьків і органів опіки та піклування, то нотаріус так само не повинен приймати прийняти цю заяву, а має роз'яснити неповнолітній дитині необхідність надання згоди батьків і дозволу органів опіки та піклування. Разом із тим даною нормою не передбачено, що згода може бути подана лише одним із батьків, якщо інший не бере участі у вихованні дитини та не виконує щодо неї своїх обов'язків, як це встановлено для надання згоди на вчинення нотаріально посвідчуваних правочинів неповнолітніми. Проте на дану ситуацію із наданням згоди на відмову від спадкування доцільно було б поширити подібний порядок за аналогією, тобто передбачити можливість надавати згоду одного із батьків (зрозуміло, що разом зі згодою органів опіки та піклування) [13, с. 195].

Законодавством Республіки Польща забезпечується ретельніший захист майнових прав дитини у разі відмови від спадщини. Для відмови від спадщини від імені дитини у Польщі може знадобитися дозвіл суду. Це відбувається тому, що відмова від спадщини перевищує т. зв. обсяг звичайного управління активами дитини. Це означає, що через необережну відмову від спадщини неповнолітня особа потенційно може бути позбавлена своєї частки в майні померлого. Тому, розглядаючи справу, суд вирішує, чи дійсно відмова від спадщини відповідає інтересам неповнолітньої особи.

Відповідно до ст. 101 § 4 Кодексу про сім'ю та опіку Республіки Польща, якщо дитина закликається до спадкування внаслідок попередньої відмови одного з батьків від спадщини, правочин, що полягає в відмові від спадщини на користь дитини тим із батьків, який має право на батьківські повноваження в цьому відношенні, якщо вони здійснюються за згодою другого з батьків, який також має батьківські права, або якщо вони здійснюються спільно, не потребують дозволу суду [14].

Згода суду все одно буде потрібна в певних випадках, зокрема, якщо:

- батьки не дійшли згоди щодо відмови від спадщини з боку дитини;
- від спадщини не відмовляються інші нащадки батьків дитини (наприклад, дорослі брати і сестри дитини).

З метою забезпечення кращих інтересів дитини доцільним вбачається передбачити в законодавстві України необхідності отримати дозвіл суду у разі відмови від спадщини дитини.

На сьогодні проблемним є питання, чи має право спадкоємець, який відмовився від прийняття спадщини на користь іншої особи, відкликати таку заяву. Проте, відповідні засади здійснення суб'єктивного права спадкоємців, на користь яких відкрилася спадщина, на відмову від її прийняття, визначені ст. ст. 1273, 1274 ЦК України. Тому саме в цьому випадку потрібно звертатися до ст. 1273 ЦК України, яка встановлює загальні вимоги щодо відмови, а саме ч. 6 цієї норми, за якою відмова від прийняття спадщини може бути відкликана протягом строку, установленого для прийняття спадщини [15, с. 122].

Варто проаналізувати Постанову КЦС ВС від 17 січня 2022 року у справі № 932/5274/20 щодо можливості продовження строку для відкликання відмови від спадщини в суді. У даній справі донька-спадкоємиця звернулася до суду з позовом, в якому просила визначити додатковий строк для подання заяви про відкликання заяви про відмову від спадщини за заповітом. З огляду на карантинні обмеження та проблеми зі здоров'ям матері (яка проживала разом з позивачкою), позивачка не могла відвідати нотаріальну контору для відкликання своєї відмови, оскільки боялася, що мати зі слабким здоров'ям може захворіти на COVID-19. В результаті, позивачка пропустила строк для відкликання відмови від спадщини. Враховуючи всі ці обставини, вона просила суд надати їй додатковий строк для відкликання відмови від спадщини за заповітом.

ВС КЦС дійшов висновку, що законодавство не передбачає можливості визначення додаткового строку для відкликання заяви про відмову від прийняття спадщини за заповітом. Таким чином, твердження заявника про поважність причини пропуску строку для звернення до нотаріуса (нотаріальної контори) не можуть бути підставою для задоволення її позовних вимог. Застосування аналогії закону, зокрема ч. 3 ст. 1272 ЦК України (яка дозволяє суду визначити додатковий строк для подання заяви про прийняття спадщини у разі пропуску строку з поважної причини), у цьому випадку є неправильним.

Суд пояснив свою позицію щодо незастосування аналогії в цьому випадку наступним чином. При застосуванні аналогії закону для врегулювання певних цивільних відносин суд повинен дійти висновку, що ці відносини не врегульовані договором або актами цивільного законодавства, тобто має бути встановлена прогалина у регулюванні цих відносин. Якщо ж спірні відносини врегульовані договором або актами цивільного законодавства, але особа не погоджується з таким правовим регулюванням, то відсутні підстави для застосування аналогії закону або права. Така поведінка, за словами ВС КЦС, свідчить про намір обійти чинні приписи цивільного законодавства, які повністю та належним чином врегульовують спірні відносини.

На думку Верховного Суду Касаційного цивільного суду, статус спадкоємця, який пропустив строк для прийняття спадщини, не є тотожним статусу спадкоємця, який відмовився від прийняття спадщини на підставі статей 1273–1275 ЦК України. Однак колегія не пояснила, чому ці статуси не є тотожними і як це впливає на можливість застосування аналогії до спірних правовідносин [16].

Крім цього, спадкоємець за заповітом чи за законом, який має право на спадкування, може змінити зміст заяви про відмову від прийняття спадщини з тим, щоб доповнити її вказівкою на чию користь відмова від прийняття здійснена, а в разі, коли заява вже містила вказівку, на користь кого зроблено відмову від частки у спадщині, замінити іншим спадкоємцем. Такі зміни (шляхом подачі відповідних заяв) можуть бути здійснені протягом шести місяців з часу відкриття спадщини. При цьому вимоги, встановлені ст. 1274 ЦК України, не можуть бути порушені [3, с. 112].

Юридичні наслідки відмови від прийняття спадщини є неоднаковими і залежать від виду спадкування, до якого закликався спадкоємець, який відмовився, а також від виду відмови. При відмові від спадщини, без зазначення особи, на користь якої здійснюється відмова, частка спадкоємця, який мав право на прийняття спадщини за заповітом, переходить виключно до інших спадкоємців за заповітом і розподіляється між ними порівну. Це відбувається незалежно від того, чи охоплено заповітом усе спадкове майно або лише його частину.

У випадку відмови спадкоємця від прийняття спадщини на користь конкретної особи за ст. 1274 ЦКУ, частка у спадщині спадкоємця, який відмовився, переходить лише до цієї особи. У такому разі вищевикладені правила ст. 1275 ЦКУ щодо юридичної долі «простої» відмови (тобто без зазначення особи, на користь якої вона зроблена) не застосовуються.

У випадках призначення у заповіті спадкоємцем особи, яка водночас є пов'язаною із заповідачем зв'язками спорідненості, шлюбу, проживання однією сім'єю або утримання, така особа входить до однієї з черг спадкоємців за законом. З метою захисту спадкових прав цієї особи ЦКУ закріпив правило про те, що у разі закликання до спадкування однієї і тієї ж особи одночасно за заповітом і за законом, сама лише її відмова від прийняття спадщини за заповітом не позбавляє її можливості прийняти спадщину на іншій підставі – за законом [8, с. 107].

Здійснюючи право на відмову від прийняття спадщини особа відмовляється від прав та обов'язків, які належали спадкодавцеві на момент відкриття спадщини. Загалом, відмова від спадщини є важливим елементом спадкового права, що сприяє гнучкості та адаптивності правових механізмів до потреб спадкоємців. Подальші дослідження та вдосконалення законодавства у цій сфері можуть сприяти більш ефективному захисту прав та інтересів спадкоємців, забезпечуючи їм можливість приймати обгрунтовані рішення щодо прийняття або відмови від спадщини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Фурса С.Я. Становлення і розвиток спадкування в Україні. Юриспруденція: теорія і практика. 2007. № 11. С. 28–43.
2. Черногор Н.В. Строки та терміни у спадковому праві України : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03. Одеса, 2011. 224 с.
3. Федорич І. Я. Здійснення права на спадкування за цивільним законодавством України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Львів, 2018. 236 с.
4. Печений О.П. Науково-правовий висновок щодо визнання статусу онуків (правнуків) як спадкоємців п'ятої черги та співвідношення зі спадкуванням за правом представлення. Мала енциклопедія нотаріуса. 2009. № 2. С. 113.
5. Заїка Ю.О. Спадкове право в Україні: Становлення і розвиток : монографія. 2-ге вид. К.: КНТ, 2007. 288 с.
6. Постанова Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України у справі № 273/175/16-ц від 28.02.2018 р. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/72587716> (дата звернення: 05.06.2024 р.).
7. Постанова Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України у справі № 130/2319/17-ц від 08.04.2020 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88833957> (дата звернення: 05.07.2024 р.).
8. Щербина Б.С. Відмова від прийняття спадщини як спосіб здійснення права на спадкування. «Young Scientist» 2015. № 8 (23). С. 103–108.
9. Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України: затв. Наказом Міністерства юстиції України від 22.02.2012 р. № 296/5. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12> (дата звернення: 05.06.2024 р.).
10. Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19640160093> (дата звернення: 05.06.2024 р.).

11. Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19640430296/U/D19640296Lj.pdf> (дата звернення: 05.06.2024 р.).
12. K. Osajda (red. serii), W. Borysiak (red. tomu), Kodeks cywilny. Komentarz. Wyd. 32, Warszawa 2024, art. 1018, Legalis.
13. Бордюг Т.О. Спадкування за заповітом та за правом на обов'язкову частку дітьми *Часопис* Київського університету права. 2020. № 3. С. 193–200.
14. Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19640090059> (дата звернення: 05.06.2024 р.).
15. Фомічова Н. В. Правові гарантії здійснення права на відмову від прийняття спадщини за законодавством України. *Порівняльно-аналітичне право*. 2014. № 5. С. 120–123.
16. Постанова Касаційного цивільного суду Верховного Суду у справі № 130/2319/17-ц від 08.04.2020 р. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88833957>. (дата звернення: 07.06.2024).